ՊԵԳԱՍԵԱՆ

ԹՈՉՆԻԿ

ՕՐԱԳԻՐ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆՕՐԵԱՅ

Կը հրատարակուի ամեն ամսոյ 8ին եւ 22ին։ — Վեցամսեայ շրջանին գինն է մէկ արծաթ Մեճիտ կանխիկ։ — Յառաջագրութիւնները շրջանին սկիզբէն կընդունուին։ — Դուրս երթալիք օրագրաց ճամբու ծախքը առնողին վրայ է։ — Իմ բաժրին վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն պէտք է ուղղել Մեծ նոր խանի վերի դուռը թիւ 2։ — Անվճար նամակ կամ ծրար չընդունուիր։

1864 ՅՈՒԼԻՍ 22 — Բ. ՇՐՋԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ — ԹԻՒ 18

Տէր Յակոբ քահանայ, Աբրիսար, Զիվիճի տէր Յօհաննէս էֆէնտի, Յակոբոս վարդապետ Զիլինկիրեան, քղթակից ձայն հանդիսի, եւ Սիմէօն Վէմեան:

Ալ զարմանամ թէ ի՞նչու անձնական թերի նամուսներնին հրապարակական թերթերով կ՚իմացունեն։ չի՞ բաւեր ազգային եւ մեծաւ մասամբ ժողովականներուն կիրքը, որով հանրութեան օգուտը կը ոտնահարեն։ չի՞ բաւեր, դեռ չը բաւականացա՞ն յանիրաւի մարդ կըշտամբելէ, քանւ, վատ, ապօրէն, խարդախ եւ կեղծ բանսարկութեամբ մը։ կարծեմ անոր համար է իրենց այս ազգային սկզբունքը որ ազգանուէր երիտասարդներէ հարուածուին ու զղջան իրենց ըրածին վրայօք։

Ձայն հանդէսը իրեն սկզբունք ըրած է հրապարակել ամեն կերպ ամբաստանութիւնը, չը քննելով ամենեւին անոր ո՛չ սուտգութիւնը եւ ոչ կեղծութիւնը։ Հարկաւ պատասխանատուութիւնը թղթակիցներուն ձգած է։ Խեղճ թղթակիցները ի՞նչու անձամբ կատրկանան կրկին, կամ ասոր հետ միատեղ կը խոթեն զիրենք դատապարտեալի մը ան խուցը, ուսկից ազատուելու հնարքը ։ ։ ։ գործ չունիս նէ խորհէ հոն։

Թղթակից մը երբէ վերամիտ չէ նախ պիտի դգուշութեամբ մը հետաքննէ, թէ արդեօք խմբագրութեան տեղը ոստիկանութեան տեղո՞ւն է, թէ տարբեր մարմին մը, միայն ձայն հանող, թարգման եւ բողբոջ, կամ ո՞րու կինայ սպանդանոցը, խմբագրի՞ն թէ բողոքին։ խմբագիրը հասարակաց համար պատասխանատու չէ՛, այլ պատասխանատու են անոնք, որոնք կը դիմեն խմբագրութեան տեղը։ Ասկից մանաւոր խրատ թղթ ըլլայ հանրութեան։ Երկու տեսակ տեղեր ունինք մեք, տեղեր հասարակաց, որ ուղղակի ասոր յարաբերութիւնը կառավարութեան հետ է, որով հետեւ կառավարութիւնն ալ մի եւ նոյն ամբաստանութիւնները կը կարդայ։ եւ տեղեր իրաւաբանական։ այս վերջինն է դիտելու արժանի, որովհետեւ հոն միայն կը տրուի ամբաստանեալի մը կամ ամբաստանողի մը վճիռը մահու կամ կենդանութեան։ Հասարակաց տեղերը խմբագրական տեղերն է, եթէ առանց առաջնոյն գործի ըլլի եւ թիւնը իմաց տրուի ասոր, ամբաստանեալ մը հանրութեան առջեւ ինքզինքը խայտառակուած կը տեսնէ, եթէ անմեղ է, կը բողոքէ։ եթէ իրաւարանը զայն արդարացնէ, վայ ան տեղն ամբաստանողի գլխուն, որովհետեւ կը դատապարտուի ոչ թէ կեղծ բողոքող, այլ հանրութեան առջեւ իրեն նմանը նշանակող մը, որ մարդկանց պատիւը խաղալիք չէ։

Հիմայ տեսնուինք Պարոն թղթակից էֆենտիին հետ, ի՞նչ կըսէ։

«Պանա պագ, պանա գուզում, կըսէ, պու պէնտէքի սոպալա գալբաղա պագմա համ, սէն Ազ—հիսարլըսըն պէնտե Սամաթիայ պըչկընըմ, վերջապէս ապտակ մը ալ կը զարնէ»։

Այս բառերը կը նշանակեն Տէր Յակոբ քահանայ Պալապանեանը, որուն պարտութիւնն է դիմել ուղղակի տեղն եւ տոյն ամբաստանողը պահանջել, որովհետեւ ինք անմեղ է եւ անմեղութիւնն ալ կը փաստաբանուի հետեւեալ կերպով։

Պ. թղթակիցը կըսէ «թէ փաստաբանութիւնները կողմնակի կսկսին, վէճը կը տատակա-

նայ »։ Ա՛ր—հիսարցնէք գիտէին փաստաբանու-
թեան կամ իրաւունք պահանջելու ձամբան,
հապա ուրեմն ինչո՞ւ նոյն վայրկենին կամ ան-
կէց շարաթ մը, գոնէ ամիս մը ետքը չը բողո-
քեցին Տէր Յակոբին յանդգնութեանը դէմ,
եւ չամչնար Պ. Թղթակիցը հետեւեալն ալ կը
յիշէ թէ հաշտուեցան՝ ուրեմն Ա՛ր—հիսար
հաշտ է, վէճ մը ալ չունի, այլ գլխացաւ թըղ-
տակիցը կուզէ յուզել նորէն։

Տ. Յակոբ քահանայն Պ. Թղթակիցին յի-
շած խօսքերը արտաբերած չունի ու նոյն մի-
ջոցին որ երկու կողմի փաստաբանութիւնները
սկսեր էին յատենի ընորհալի Յակոբոս վար-
դապետ Զիլինկիրեանի, Տ. Յակոբը Կըրք—
աղաճ գիւղեր էր Տաճիկ օրէնքով պօռայող
քահանայական եռեւէն զգայ համոզելու, որովհե-
տեւ այն քահանան էր երկպառակութեան
մայրը։ Ինչո՞ւ Պ. Թղթակիցը նոյն քահանային
անունը չըյիշեր։ Որովհետեւ եռապետաց
խումբին կողմնակիցն է։

Այս բոլոր էութիւնը չը պատմեմ սիրտս չը
հանդարտիր։ Ա՛ր—հիսար վէճ ծագեր էր,
(ասիկայ վէճերու կրկնութիւններն էին, միեւ
նոյն վէճերու, որ Սրբազան Պատրիարքին օրո-
վը խաղաղ վախճան մը չունեցաւ)։ Սակայն
խաղաղութեան հրեշտակ Յակոբոս վարդապե-
տին այցելութեամբը այս օրս նոյն դիւղը հան-
դարտ վիճակի մէջ է, շնորհիւ Յակոբոս վար-
դապետի որ հանդարտեցուց եւ Սրբազան Պատ-
րիարքի որ նոյն դիւղը քահանայ մը յղեց Կոս-
տանդնուպօլիսէն։ Եթէ Յակոբոս վարդապե-
տըն էր հանդարտեցնողը, մինակ չէր այլ ա-
ջակիցներ ալ ունէր։ եթէ աջակիցներէն Տէր
Յակոբ Պալասանեանը սպառնացաւ ժողովուր-
դին վրայ, ինչո՞ւ հանգստութիւնը թագաւո-
րեց նորէն յուզմունք ծագելու տեղ։ Խնդիր
Թղթակից, եռապետներուն աջակիցն ես եւ Տ.
Յակոբին՝ ի խաչ հան ղրա ըսողներէն, որով-
հետեւ Տ. Յակոբը եռապետներուն անիրա-
ւութիւնները հարուածողն է եւ չը կայ հասա-
րակութեան մէջ անձ մը, որ այս պատկառելի
քահանան չը սիրէ։

Դառնանք Պ. Թղթակիցին ուրիշ քանի մը
խօսքերուն, թէ ինչո՞ւ Յակոբոս վարդապետը
Զիլինկին եւ Լիւլէճեանը չառաւ, (Զիլինկի-
ին քահանայ ըսելը մեղք է, որովհետեւ այս
անկրաւն է Օ՛միւռնիոյ երկպառակութեան
պատճառը)։

Պ. Թղթակից, յիմարի՛կ տղաս։ դո՞ւն էիր
դործոյն բարոյապէս պատասխանատուն թէ
Յակոբոս վարդապետ Զիլինկիրեանն էր։ եթէ
այս ընորհազարդ վարդապետն էր, ուրեմն ոչ քու
ընտրութեանդ եւ օ՛չ ուրիշներու առաջար-
կութեան պէտք կար։ վարդապետը իւր խո-
հականութեամբը ընտրեց անանկ քահանաներ,
որոնց արժանն գործունէութեամբը հաշտու-
թիւն եղաւ, եւ հաշտութիւնն է աւելն բանի
վճիռը։

Զիլինկի էֆէնտին, եռապետաց առաջնոր-
դը, քահանայից դասուն մէջ անուն չունեցող
(ամբողջ քահանայական դասը, այս անձը ա-
տած է), եթէ Ա՛ր—հիսար երթար ենթաս-
րենք թէ վարդապետին ընտրութեամբը, իր-
ռովութիւնը կը սաստկանա՞ր թէ ոչ, ասոր ա-
պացոյց է Օ՛միւռնիան։ եթէ Զիլինկին իւ
կիրքը ձգէ ու քահանայից դասուն միանայ,
Օ՛միւռնիոյ խռովութեան վերջ կըլլայ։ (այ
խռովութիւն, յարուցանողները 20 հոգիի չա
են Զիլինկին ալ անոնց հետ)։

Եթէ լուսաւոր մտաց բղխումէն առաջ
նութեան ընորհներ կընծայուին մարդկայինս
ուն, Պ. Թղթակիցին փթամտութիւնը հան
րութիւնը յուզող եւ ճչմարտութիւնը կարկ
տահարելէ՝ի զատ կարեւորութեան չը կրնա
ծառայել։ Այս խօսքերը յիշելէ ետքը քիչ մի
ալ բացատրենք օգուտը, զոր կը քաղեն բողո
քողները հանրական թերթերէ։

Ըսինք թէ թերթ մը բողքողի մը թարգ
մանն է, բողքողը եւ թարգմանը որո՞ւ դի
մել պարտաւոր են, հարկաւ նախ առեւնի մը
եթէ առեւտ մը ապիկար է, բողքողներու
ձայները կը սաստկանան ու ամբաստանուողի մ
հետ միատեղ կակըսին դատապարտել եւ առ
նակալները։ ասիկայ է օրինաւոր սկզբունք եւ օ
րէնք, աչխարհիս որ կողմը կուզես նէ վարչ
Հիմայ քննենք Տ. Յակոբ Պալասանեանին վի
ճակը։ արդեօք—ենթադրենք թէ պարտաւելի
քահանային դէմ ազգային Ա՛ր չութեան կամ
տեղւոյն թաղական խորհրդոյն կամ Կառավա
րութեան բողոք տրուա՞ծ է։ սոսկ բողոքն ա
կրաւարարութեան առջեւ արժէք չունի։ բո
բողքոյ Տ. Յակոբէն պատասխան առնուե՞լ է
հասարակութիւնը օրինաւոր բողոքներով ձայ
հանե՞ց, ե՞րբ, եւ ի՞նչ եղեւ կամ ո՞ր

քննդատական ատենին վճիռը զոր կարդալ ամենուս ալ պարտաւորութիւնն է։ դատապարտելու կամ աղատելու համար ամբաստանուած ժեկը։ առանց որոյ եւ ոչ մեկ գանգատ մըն ալ օրինաւորութեան վրայ հիմնուած չըլլար։ Օրինաւոր ատենի մը եւ ոչ մեկը կրնայ դիմել, որովհետեւ չը կրնար դատարկախօսել։ եւ բողոքողը փաստ զուրկ ըլլալուն համար կը դիմէ խըմբագրական ատեանը իւր կիրքը միայն հաղեցընելու համար։ որուն անունը կը մկրտուի կամ անձնական թշնամանք կամ նպատակ, բայց ոչ գաղանի։ — Մեղու պատուական հանդէսին մէջն ալ Սիմէօն Վ. էմեան ստորագրութեամբ բողոք մը կարդացինք Տ. Յակոբ Պալապանեանին դէմ։ Ընթերցո՛ղ, ուշադրութեամբ աչքէ անցուր նոյն նամակը, արդեօք զքահանայն նշանակող փաստ մը անոր մէջը կա՞յ։ Ոչ նէ չը կրցի դիտեր էի։

Միայն հետեւեալ տողերը յիշուած էին, Տ. Յակոբ ստահակ, Տ. Յակոբ նշանակ, Տ. Յակոբ կուսապիղծ։ Պուխարայի մէջ իշխանի մըն ալ մի եւ նոյն ածականները կուտան, որով հետեւ իշխան է։ ուրիշ փաստ մը, աղբա՛ր առեղծէ։ փաստին փոխարէն յօդուածը իմանալից ու վսեմ հայկաբանական ոճ մը կը ներկայացնէ։ տողերուն մէջ կը պարունակեն զարդեր, բանաստեղծական դարձուած, սահմանագրական չնորհուած ազատախօսութիւն մը, դատարկախօսութիւն կամ վայրահաչութիւն ըսելու տեղ։ Թղթակից Պ. Վ. էմեանը անձնական կիրքերէ խոյս տուած, եւ ոչ ատոր անունը կայ։ Քրիստոսի առաքեալներուն պէս ինքզինքը կանուանէ երկնակոչ, եւ դատապարտեալի մը վերջին վճիռը կը պահանջէ, ոչ թէ իւր կողմէն՝ այլ հասարակութեան։

Վ. էմեանին վրան Օ. միւռոնացիք կը խըլնդան, որովհետեւ անոր եւ Տէր Յակոբ Պալապանեանին մէջ Սահմանադրութեան տնօրինութիւնը ստացուելէ ետքը ծագած դժուարութիւնը հասարակութենէն գաղտնիք չէ։ Պատճառը ի՞նչ էր։ այն, որ տէր Յակոբը Սպարթալեան մեծասատիւ հաճի նպաստ աղային Սահմանադրական ընթացից նախանձելով զայն Օ. միւռոնիոյ նեցուկը անուանեց, իսկ պարոն Վ. էմեան թղթակիցը ատոց անշահ կենդանի մը ըլլալուն համար։ Մեղուին հին յօդուածները եւ Ծաղկիկին մէջ յիշուածները մինչդեռ մեր այս պարոնին կը յղէինք։ Պ. Վ. էմեանին նկարագրութիւնը առ ժամ ձգելով դառնանք տէր Յակոբին կուսապղծութեանը որովհետեւ ասիկայ է դեռ գլխաւոր փաստը։

Թղթակից Վ. էմեանը հին ադքներ կը ներկայացնէ, յիշելով «Թէ ասկէց երկու երեք տարի առաջ սիրահարուած էր գեղատեսիլ աղջկան մը։ նոր բան չէ, որուն անունը ընթերցողը հին ատելութիւն կը կոչէ։ Ասյս կուսապղծութիւնները հիմ չունին, եւ փթամիտ անձի մը Լ. նտոնի զանգակը զարնելու ըլլաս դարձեալ չի լսեր։ Գործը իւր փափկութիւնը ունի, այն է գործողութիւնը։ եւ ո՛չ մեկը զտեր Յակոբ տեսեր է գործողութեան զբաղած ատեն։ և քանի որ քահանայ մըն է ուստի ինչպես նոյն իսկ Վ. էմեանին ու իր աղգականաց տունը կը մնանէ կելլէ, նոյնպէս չատերուն տունն ալ կրնայ մտնել ելլել, ամօթ չէ՞ որ զտեր Յակոբ ամբաստանենք։ քահանայ է։ ինչպես Վ. էմեանեներուն հետ, նոյնպէս ալ ամենուն հետ կըրնայ տեսնուիլ։ տեսնուողին պարտաւորութիւնն է միայն բողոք բառնալ այն անձին վրայ, եթէ իրաւ է խնդիրը։ եթէ բողոքող չը կայ ուրեմն Պ. Վ. էմեանը Թող Օ. միւռոնիոյ կնիկներուն կողմէն Թարգման չը ներկայանայ։ այս պաշտօնը պատիւ չը բերեր իրեն գերդաստանին։ Նկատի առնենք թէ ասածդ իրաւ է, գործը լուսաբանելու համար ուրիշ փաստ մը ալ դնենք Պ. Վ. էմեանին ձակտին։ — երկու երեք տարի առաջ նախագահութեամբ Արբազան Պատրիարքի Պ. Վ. էմեան ազգային երեսփոխան ու քաղաքական ժողովոյ տեսնապետն էր։ կը պահանջենք իրմէն, Թո՛ղ ներկայացնէ գոնէ բողոք մը տէր Յակոբ քահանային վրայ։ Բողոք եւ ոչ անձի մը ալ կողմէն ան տեսնուան Վարչութեան տրուած էր։ Բայց Արբազան Պատրիարքը մի եւ նոյն տէր Յակոբին հետ թելադրութեամբ Վ. էմեանի, թէպէտ եւ թըշնամացաւ, սակայն տէր Յակոբին կրած ձնաշը պատմենք։ հասարակութիւնը իրեն պաշտպան եւ ինքն ալ օրբութեամբ իւր պաշտօնին հետեւող Պ. Վ. էմեանը Վարչութեան անդամ եղած տեսն օրինաւոր պահանջ մըն ալ ըրած չէ, իսկ հիմա սկըսեր է նշանակել անձ մը, որ տեղի չունի ու տեսնութիւնն է միայն գործոյն արդիւնքը։ Ձը պահանջելուն ալ կարելի է պատճառը կար, այն է նոյն Վարչութեան ապի-

կարութիւնը. այս բառը յիշելու իրաւունք ունիմ. եթէ Աբչութիւնը ապիկար չէր, ինչո՞ւ ըսեր Յակոբ չը դառապարտեց, եթէ այս դանդատները եղած չեն, կամ եթէ արդարացուցած է ատր Յակոբը ինքզինքը, ուստի թո՛ղ Պ. Ա. Էմեանը բաւական սեպէ ատր Յակոբին նուիրած ածականները իւր վրան առնելու։

Շարունակելի։

Անցեալ չաբթու մէջ օր մը սենեակիս դռան առջեւ աթոռի մը վրայ նստած երբ Ազդին ներկայ ցաւալի կացութեան վրայ կը խորհէի, թեւերը փնչերը ժողվրտած, յոգնութենէն լեզուն դուրսին կախած, չափազանց քրտնելէն եաղմախը քթին բերնին բակած ձեր կին մը, պարեւ օրդղի ըսելով մեզ մօտեցաւ, Աստուծոյ բարին մարիկ ըսինք, եւ մէկէն ճանչցանք այս կինը, որ օրադրոյս առաջին չրջանը լսմբագրած առնինիս, երբեմնակի լուրեր հաղորդող մեր հարիւրամեայ օրիորդ մամիկներ։

Քիչ մը յոգնութիւն առնելէն ու հալ հաքըր հարցնելէն ետքը դարձաւ ըսաւ թէ, այս չաբթու տաճկաստանի հայաբնակ գաւառաց, քաղաքաց, դիւղաքաղաքաց եւ դիւղօրէից ընդհանուր ցուցակը ծառքս հասաւ. վարչնվէր, վերջն վար աղէկ մը սիւղմիւշ ըրի, Օգրօպակերտ կէղը կտնալու համար, աչքիս խլիշմիշ չեղաւ, կեօղլիկիւս վրայ կէօղլիկ մը ալ անցուցի, եւ կուլխէն պաչլայելով մինչեւ պոչը կարդացի Օգրօպակերտը չկրցայ գտնալ. հիմայ ան ցուցակը չնողին, Օգրօպակերտ անունով հայու կէղ մը ալ ըլլալը, ու ան կեղացիներուն քաշած նեղութիւնները իմացնելու համար, ան տեղէն ախպօրս թօռանը խրկուած մէկ նամակը պէրի քեպի կաղէթայիդ մէջ հրատարակեմ. ըսաւ, եւ նամակ մը ձեռքս տալն ու կծիծը դնելը մէկ ըրաւ։

Ուստի, մեր ձերունի մամիկին խնդիրը կատարելու համար կը հրատարակեմք յիչեալ նամակը. բայց չեմք գիտեր թէ որո՞ւ ուշադրութեանը յանձնեմք նամակին պարունակութիւնը։

Յարդելի սիրելի եղբարք ունիմք յատուկ բարեւ սիրոյ խանթերնիդ հարցանելով։

Եթէ մեր կողմանէ կամք հարցանել մինչ ի ներկայ գրուս ողջ եւ անվնաս էնք. ամենաբարին Աստուած մարմոյ աչօք զմեմանս տեսանելոյ արժանիս սրատցէ ամէն։

Սիրելի եղբարք, ասքան ժամանակէ հրամանք ներդ Զօլիսի մէջն էք, գիտէք՝ որ մենք սասեղ ինչ նեղութիւններ կը քաչենք. օր մը չէք սեր թէ ինչ նեղութիւն ունիք մեզի հասկըցըցէք, գիտէք որ մեղի մէն այդ տեղ գալու ժամանակ չունինք, խիզճ անութի ծառաւ, քաղցութենէն կը մեռնինք, առանըօյ ինչպէս գանք. մենք մէկ մարդ խրկելու էղինք. 500 ղուրուչով 1000 ղուրուչով անձախ կրնանք գայ, մեր գալը ինչ կանէ, փառք Աստուծոյ դուք էտի հերիքիք. թէ որ մեր տարտը հասկնալ կուզիք, կէղի մէջի պէնկիները անձախ իրենց բանին կտնային. փուխարէն մէրիլէ ապրիլէ ինչերնուն պէտք է. փառք Աստուծոյ մենք առաջնորդ ալ ունինք կարա (1) հինգ վեց տարի է. երկու տարի առաջ մէկ անգամ եկաւ անձախ ան ալ իրեն ճիւմպիւշիւն կը նայէր, ով որ եաղլի հաւ կուտեցընէր եաղլի պանիր, անօր լաւ կընայէր, քարոզ տալու ժամանակն էլ աճապարաւ եաղլի հավը, տանձատու եաղլի պանիրը ընտա տայ ուտեինք. ասանկ գիտնալու ըլլայի, չուտ չուտ կգայի. փուխարէն մէրիլէ, ապրիլէ իմանալը չէ. դնացած է հայեայ պիտի գայ. գալը պէտք չէ, երթալու վախթին չընորհակալութեան ինչ ըսէ լաւ էղնի. կուզեմ որ ձեր թչնամեաց կարկան ձեր վրայէն անպակաս էղնի ասելով էլաւ գնաց. մեղի նմանէն օգնութիւն էս եղաւ. կեղին մէջը գէշ մարդիկը վախնալումէն չատ իքրամ արին. նաէլ բռնեց ան գէշ մարդոցը մէկը աթոռակալ արաւ, մէկը աւազ քահանայ, մէկը մէճլիս, էլաւ գնաց. վա՛յ էկած է փուխարի գլխին նէ նայող կայ, նէ վնասող. ասանկ նեղութիւն կը քաչեմք, դուք ալ օր մը էդ տեղ Պատրիարքի չէք հասկցնէր. էսէնկ նեղութիւնի մէջն էնք, առնողը առնողին ծախողը ծախողին, մեղի խաչար հասուցէ՛ք ինչպէս եղածը, անօր կէօրէ մենք ալ բանը գիտնանք. թէ որ չէ դարտ իթտաէ ըրէք. այս տեղ քահանայ կայ որ, երկու ամսով պատարագ չի ասի. պատարագ կընէ կու վեր կկնայ, գէղը կերթայ, ամէն բանը էսէնկ է։

Օգրօպակերտու խաթմերը, Արդուինի սուճուխը ամենէն աղէկ է օրհնեալ ըլլայ, էտոնք աղքատի քով չկայ. քի աղքատն ալ մաքուրը բերէ, վախտի առաջնորդը չհոգայ, ո՞վ պիտի հոգայ. մենք եաղլի պանիր, Աճարու հաւ, եաղլի բավուխ, լաւ օղաճուխ, լաւ խաթներ ո՞ր տեղ գտնինք, որ առաջնորդ էն ժամանակը պէյքի միտքը բերէ. մենք ուտելու հաց չունիմք, հալնելու լաթ. ձեռներուցը հինգ փսրալ ասնի, գլխուամներուս զարնելով զէնկիներ կառնեն։

Զատս կսպասենն, տատ օրուընչ չոճուխն ինչ ուտէ. նախօրի թագաւորի վարիտալին ինչ տանք.

---

(1) Օգրօպակերտ, Կարսի առաջնորդութեանը տակ գիւղ մի է. առաջնորդն է Ռշտունի Յովհաննէս վարդապետ, որ տակէ մէկ քանի տարի առաջ Արմաշու վանքն կը գտնուէր։

այս պատճառաւ տունին մէջը մախսլըս էնք եղած խեղճ ողոմելի. դուք ալ օր մը այդ սեղ մեր տարը չէք հասկցներ. Ողջ լերուք։

1864 Մայիս 5

Օգրօպակերտ (Ստորագրութիւնք)

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ

ՊԱԼԻ ՊԱԼԻԵԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԱՑԻ ԱԶԳԱՍԷՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻ

Ձեռոպէին՝ մկրատն հատու աննուէր,
Մեր վշտալից՝ խոցեց սրտերն կարեվեր.
Աւոյգ պատանւոյս՝ տուաւ վախճան նա կենաց,
Որոյ դեռ նոր՝ ծագեր գարունն հրճուանաց։

Տխուր շիրմոյդ՝ ո՛ւր փառք եւ ազիւղդ ամբորին,
Ծաղկեայ փունջեր՝ մեր միշտ ծօնեմք տխրագին.
Թէ եւ դարերն անցնին աշխարհ եւ խոյս տայ,
Անունդ անմահ՝ մեր Սրտերուն մէջ մնայ։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

— Զմիւռնիոյ Ինայողական անուն նորակազմ ընկերութեան նկատմամբ, անախորժ լուրեր կառնեմք. սակայն ընկերութիւնը խոհական գլուխներէ բաղկացեալ ըլլալուն՝ հարկ չկայ զանոնք ի միութիւն յորդորելու հարկաւ գլուխնիս վէրադ առնելով երկար բարակ քարոզութիւններ ընելու. միայն բաւական կը սեպեմք յիշեցնել իրենց ընկերութեան նպատակը, որուն հասնելու համար ուրիշ բանի մը պէտք չունին, այլ միայն եռանդեան ընդունին խոստումնակ եւ չար ոգին իրենցմէ հեռացնելու։

— Գաւառական Ազգայինք Պօլսեցւոց կառոյն անվերջանալի ըլլալը նկատելով, եւ վարչութեան այս անառարկ վիճակը իրենց թշուառ կացութիւնը դարմանելու անկարող սեպելով, սկսեր են սորագրութիւն հաւաքել, իրենց կողմէն պատգամաւորութիւն մը հաստատելու, եւ ընդհանուր գաւառաց բարօրութեանը համար ամէն պէտք եղած միջոցները ձեռք առնելու։

Կը սիրենք այնդէս յուսալ, որ ազգային բարեխընամ վարչութիւնը իւր սչաղորութիւնը կը դարձնէ գաւառաբնակ ազգայնոց վրայ, եւ ամէն բան նէ առաջ անոնց վիճակը բարւոքելու հոգ տանելով, տեղի չիտար ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ մէջ ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ մը հաստատելու, որուն ծանր հետեւանքներ ունենալը, ամէն մարդ արդէն կրնայ գուշակել։

— Մաղնիսայէն կիմացընեն մեզ, որ տարիներէ ի վեր յեռադիմութեան մէջ գտնուող տեղւոյն վարժարանը, այս վերջին երկու տարիներուս մէջ յառաջադիմութեան քայլ մը առնել սկսեր է, չնորհիւ Պարտիզակցի մեծարգոյ Պ. Յովհաննէս վարժապետի փութաջան աշխատութեան եւ անձնուէր հոգաբարձուաց արթուն հսկողութեան։

Ինչպէս անցեալ տարի, նոյնպէս եւ այս տարի յիշեալ վարժարանին հարցաքննութիւնը եղեր է Յունիս ամսոյ 21ին. նոյն օրը կատարուեր է նաեւ պարգեւաբաշխութեան հանդէսը։ Աչակերտաց իրենց ուսման ընթացից մէջ ցըցուցած յաջողակութիւնն. Մաղնիսայու ժողովրդեան հետ կը պարտաւորեցնեն եւ զմեզ չնորհակալ ըլլալ յիշեալ վարժապետին եւ հոգաբարձուաց, եւ մանաւանդ հոն տեղի Ընթերցասիրաց Ընկերութեան մեծարգոյ անդամոց, որ պարգեւաբաշխութեան ծախքը ընկերութիւնը մատակարարելէն զատ, իւր արդեամբը դպրոցին վարժապետ մը ալ ապեցուցեր է, յատկապէս Տաճկերէնի դասատուութեան համար։

— Երզնկայու Թաղական խորհրդոց եւ քաղաքական ժողովոյն տեղեկագիրը այս չաբթու Պատրիարքարան հասաւ։ Կիմանանք նաեւ որ Երզնկայու մէջ Ռուբինեանց անունով նոր ընթերցասիրաց ընկերութիւն մը ալ հաստատուեր է, յարատեւութիւն մաղթելով, կը յորդորեմք նորա մեծարգոյ անդամները, որ տեղւոյն Վարդանանց Ընկերութիւնը իրենց օրինակ բռնելով աշխատին իրենք ալ իրենց ընկերութիւնը բարեկարգ վիճակի մէջ պահել, յօդուտ Երզնկացւոց ազգայնոց։

— Անցեալ 9ին՝ ի յիշատակ Սրբոց Թարգմանչաց, Զմիւռնիոյ Մեսրոպեան վարժարանին մէջ դեղեցիկ հանդէս մի կատարուեր է։ Թերթերնուս անձկութիւնը ստիպեց զմեզ յապաղայս զանց առնել ոտանաւորի մը հրատարակութիւնը, զոր յօրինած է յիշեալ վարժարանին առաջին կարգի աչակերտներէն Խոռասանճեան Պ. Գէորգը. չիտակը Սրբոց Թարգմանչաց նուիրեալ այս ներբողին կատարելութիւնը քիչ պատիւ չբերեր Զմիւռնիոյ հասարակութեան. եւ մենք կը զարմանանք թէ, ինչո՞ւ համար մեր ծերունի եղբայր, Աբչալոյս արարատեանը առանի կետերու մէջ պէտք եղած գովաբանութիւնը չընդէր. եւ իւր 754րդ թուոյն մէջ Մեսրոպեան վարժարանի բոլեհամբաւ ածականը տալէն ետքը՝ ընդ ամենը 5 տող բան կը պրէ, եւ հարցաքննութեան

ատեն եղած հարցմանց փոխարէն աչակերտաց տուած պատասխաններուն արժանաւոր ըլալը կը ըսեմք թէ ըսելով կանցնի սարսափելի քննախնդրութիւն . . . .

ՀԷՆՐԻԱԴԴԱ

(Տես թիւ 17)

Հազիւ թէ սրտին անօրինակ պլպլուքենէն օթափեցայ , տեսայ որ բանտին մէջ լոյս չը կար . պլ ահարկու մթութիւն մը կը տիրապետէր հոն . սակայն այս խաւարը երկար չը տեւեց . դարձեալ բացուեցաւ բանտին դուռը , եւ բանտապանը ներս մտաւ կանթեղովն եւ սիրահարի մը ամէն շարժուձեւերովը .

Ան այս անգամ բանտապանը շուտ կը շարժէր . կանթեղը գետինը դրաւ եւ դրպանէն շիշ մը գինի հանելով Հէնրիադդային տուաւ . յետոյ բանտին դուռը գոցելով եկաւ նստաւ Հէնրիադդայի քով եւ սկսաւ դրկել զայն . . . ուզեցի ոտքի ելլել՝ չը կրցի . ուզեցի փախչիլ՝ կաշկանդուեցայ . ուզեցի պօռալ՝ լեզուս կապուեցաւ . երեսս անդին դարձընել ուզեցի՝ չը կրցի . վերջապէս ակամայ հանդիսական մը եղայ այն Հիմէնեան անկողնոյն , որոյ միմիայն զարդը պըլպլացող պիղծ կանթեղ մըն էր եւ որն որ —շնորհակալութիւն յետին բարեբաղդութեանս— մարեցաւ կամ ինքնին կամ դիտամբ . եւ ես ազատեցայ հոգիս տակն ու վրայ ընող այն դարչնչելի գրկախառնութիւնը ամբողջապէս տեսնելէն .

Մէկ ժամէ չափ բոլորովին անզգայ մնալէս վերջը , գլուխս կուրծքիս վրայ թողած հեռացայ նիստես , եւ բնակարանս վերադարձայ , եւ մինչեւ առաւօտ ահագին մտաւորական ալեկոծութեան մը զոհ եղայ . երբեմն ապշութեան եւ երբեմն կատաղութեան մէջ կիյնայի , եւ երբեմն առանց իմ կամքիս « երթամ ձեռքովս սպաննեմ Հէնրիադդան » կաղաղակէի . . .

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ՑՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՐԴԵՏՆՈՒԹԻՒՆ

Արշալոյսն իւր կենդանարար ճառագայթները կը ցանէր երբ ես ալ անկողինէս դուրս ցատկեցի եւ դրեթէ ինքզինքս չը կրնայի բնակարանէս դուրս ելլայ . . . . ոնց ելլեմ . ի՞նչ ընելու . . . . չէի գիտեր .

Հազիւ օրուան կեան անցած էր , տեղեկութիւն ստացայ թէ Հէնրիադդան նոյն օրը պիտի գլխատուի . ուստի մէկէն բանտ դիմեցի , ուր արդէն ոստիկան մը երկու սեւազգեստ բժիշկներով Հէնրիադդայի բանտն մտած էր .

Հէնրիադդայի անտարբերութիւնը որքան որ անօրինակ էր , նոյնքան ալ անօրինակ էր իմ սրբտիս այլայլութիւնը , որ կը տեսնէր ժամ մը առաջ տեսնել Հէնրիադդայի մահը .

Ըստ սովորութեան բժիշկներէն մին մօտենալով Հէնրիադդայի քննեց նորա երակը , եւ իմացուց ոստիկանութեան թէ նորա գլխատութեան արգիլելու պատճառ մը չը կայ . բայց միւս բժիշկը որ այս միջոցիս Հէնրիադդայի մօտեցած եւ նորա երակը քննած էր , առջի բժիշկին լսօգքը կարելով պռաց « Պարոն բժիշկ , կը նեղէք . այս կինը յղի է եւ օրէնքին համեմատ պարտի ապրիլ մինչեւ որ ծնանի » առաջին բժիշկը կրկին անգամ քննելով Հէնրիադդան՝ միւսին ըսածն հաստատեց , ոստիկանութիւնն ալ պարտաւորեցաւ Հէնրիադդան ուրիշ բանտ մը տանիլ , որ պիտի մնար մինչեւ որ մայր լինէր .

Հէնրիադդային այս ազատութիւնը զիս զայրացուց , եւ այն ատելման զայրացուց՝ որ բարկութեամբ բանտէն հեռացայ ինքզինքս կորուսած .

Ժամանակը ինչպէս որ բարեբաղդներուն , նոյնպէս՝ ալ դժբաղդներուն համար շուտ կանցնի . մահը հաւասար քայլով կը մօտենայ ճամբուս , եւ երբոր վրանիս կը հասնի երկիւղով եւ զարմացմամբ կը հարցընենք « ի՞նչ ժամ է այս » իմաստութիւնը միայն օրինաւորութեամբ կը հաշուէ իւր ժամերը , եւ անանկին երկար կամ կարճ ժամ չը կայ .

Այսպէս ժամը , օրը եւ ամիսը անցան Հէնրիադդայի վախճանը որոշելու , Հէնրիադդայի որ շատոնց մեռնելու էր . վերջապէս իրիկուն մը չեմ գիտեր ի՞նչ նախատեսութեամբ խորունկ քունիս մէջէն հանկարծ արթնցուով ըսկսայ հաշուել ամիսները եւ օրերը —երկու անգամ հաշուեցի— եւ անմիջապէս Գուրպ* ա ձագարեցի եւ դրանը քով կանգնեցայ .

---

* Գուրպը վերջին աղաւաւանարանն է , անպաշտպան մնալ երեխաներ ունենցող եւ մահուան դատապարտուած յղի կիներուս . հոս ծնող տղաքներս աշխարհիս մէջ ուրիշ յուսալիք մը չունին բայց ի թշուառ կեանքէ եւ տարաժամ մահէ մը .

Թէ որ հաշիւս ուղիղ էր, Հէնրիադդայի զաւակը արդէն աշխարհ եկած լինելու էր։ Մահուան վճիռը տրուած էր, բանտարկեալը մայր եղած էր եւ հիմայ իրեն կը մնար մեռնիլ ։ ։ ։ գլխատութեան գործիքը իւր որսը կը պահանջէր ։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ։

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐ

Միջոց մը դոնելով Հէնրիադդայի մեռնելու օրուան առաւօտուն իւր սենեակը մտայ ։ որուն հանդարտութիւնը, տկարութիւնը, գեղեցկութիւնը զիս սրտաօսւած շարժեցին ։ ազաչեցի հոն գտնուող Գիւտութեան Քոյրերուն, որ մեզ առանձին ձգեն ։ ըսի նոցա թէ ես մահապարտին եղբայրներէ, եւ առանձին խօսելիքներ ունիմ։ բարերար Քոյրերը իմ խնդիրքս ընդունելով դուրս ելան ։ Հէնրիադդային գրկին վրայ կը նկղեր մանկիկը, իւր մօրը ծիծերուն պըլլուսած ։ ։ ։ մօտեցայ Հէնրիադդային ։ եւ հարցուցի թէ զիս կը ճանչնայ մի ։ նա իւր աչքերը իմ վրաս դարձուց եւ դլխու թեթեւ շարժումով մը զիս ճանչնալն յայտնեց ։ Հէնրիադդա ըսի իրեն, դու առջեւդ մարդ մը կը տեսնաս, որ կը սիրեր եւ դեռ կը սիրէ զքեզ ։ ես եմ այն անձը միայն, որ քու ժպիտիդ չարժանացայ ։ այլ սակայն՝ քու վիճակդ բարեկամիդ ես մնացի ։ եթէ վերջին կամք մը ունիս՝ յայտնէ ինձ, որ կը կատարուի ։ չը պատասխանեց Հէնրիադդան ։ սակայն՝ այտերը արեամբ լեցուեցան, եւ իւր գեղեցիկ երեսը վերջին անգամ հրաբուխ ջերմութիւն մը առին ։ խե՛ղճ, թշուառ աղջիկ ։ խեղճ գլուխ՝ որ պիտի իյնար ։ խեղճ վիզ՝ որ ոլքան որ փափուկ, ոլքան որ ձերմակ, եւ ոլքան որ շուշանի մը պէս դիւրաբեկ, ահագին դանակի մը հարուածը պիտի ընդունէր ։ ո՛հ, եթէ Հէնրիադդան մի անգամ ինձ ժպիտ մը շնորհած եւ իմս լլներ, մինչեւ կենացս վախճանը զինքը պիտի պաշտպանէի, զինքը՝ որ աշխարհիս Թագուհի մը ըլլալու չափ գեղեցկութիւնը ունէր ։

«Հէնրիադդա՛, ըսի իրեն, ճշմարիտ է որ դուն պիտի մեռնիս, քանի որ դեռահաս եւ գեղեցիկ էիր, դու կրնայիր իմ ամուսինս լինել եւ երջանիկ ու պատուաւոր կեանք մը անցընել ։ եւ այն առնը պիտի մեռնէիր՝ երբ Թոռներդ զքեզ շրջապատած լինէին ։ քանի մը ժամ ետք Հէնրիադդա՛, եւ ես պարտիմ վերջին հրաժեշտս տալ քեզ ։ յաւիտենական հրաժեշտս ։

Հէնրիադդան դեռ լուռ էր, նա կը սեղմէր իւր զաւակը կուրծքին ։ չէր պատասխաներ՝ սակայն կուլար ։ ասոնք առաջին արցունքներն էին, որ ես իրեն աչքերէն հոսելն տեսայ ։ ո՜րքան՝ այտերէն վար գլորելով զաւկին վրայ կը թափէին ։

«Այս զաւակը ինձ յանձնէ, ըսի, թող նա իմս լինի» ։ Այս խօսքին վրայ խեղճ կինը անդամ մըն ալ սեղմելով իւր զաւակը կուրծքին՝ դողդողալով ինձ երկնցուց զայն ։ սակայն դուռը բացուելով մարդ մը ներս մտաւ «ատ տղան իմն է» պոռալով ։ այս մարդը բանտապանն էր ։ հրեշասիրտ եւ սադայելադէմ բանտապանը «ես իմ զաւկիս համար եկած եմ» ըսաւ նա «ոչ ոք իրաւունք ունի նորա վերայ, եկուր Հէնրի» ըսելով Հէնրիադդայի մօտեցաւ եւ տղան քաշեց նորա գրկէն՝ որն որ մեծ դժուարութեամբ թողուց իւր եղկելի եւ կիսամեռ մօրը կուրծքը ։

Հէնրիադդան գրեթէ մարեցաւ ։ որուն կը լսած այս վերջին կսկիծը ստիպեց զիս զայն իմ բազկացս մէջ առնուլ ։ եւ կարելի եղածին չափ մխիթարական խօսքեր ընել նորա ։ վերջապէս սթափեցաւ Հէնրիադդան, եւ դողդողուն ձայնիւ մը սկըսաւ խօսիլ, «ո՛հ, ապերջանիկ կին մնեմ ես եւ յանցաւոր ։ ի՞նչ էր այն նշանը, որ դուն միշտ ինձ կուտայիր ։ ի՞նչ սոսկալի անուն էր այն, որ ամեն անգամ զիս տեսնելուդ ակնկներուս կը հնչեցնէիր ։ Կարլոթ, կըսէիր դու ։ Կարլոթ՝ որ կը նշանակէ իմ մանկութիւնը, իմ պատանեկութիւնս եւ իմ կուսական անմեղութիւնս ։ Կարլոթ, կը նշանակէ նաեւ իմ հօրս առաքինութիւնը եւ մօրս մաղթանքը ։ ապերջանիկ կին մնեմ ես ։ ունայնասիրութիւնս էր որ զիս կործանեց ։ երբ դուն ինձ հանդիպեցար, դեռ անմեղ էի եւ Կարլոթի վրայ հեծած վախցա քեզնէ, եւ հպարտութեանս պատճառաւ ատեցի զքեզ ։ իմ ունայնասիրութիւնս առաջնորդեց ինձ այն ամեն գաղտագործութեանց, որոնց մէջ զիս տեսար, եւ հալածեցիր Կարլոթի անուամբը ։ դու ինձի բարի խրատներ տուիր ։ սակայն ես քու խրատներդ մերժեցի ։ եւ Կարլոթի յիշատակը մեռնելու համար որոշեցի հարուստ պատուաւոր եւ զօրաւոր լինել ։ բայց Կարլոթի յիշատակը հետամուտ եղաւ իմ ամեն ուրախութիւններս դիւնաւորելու, եւ իմ բոլոր յաղթանակներս խայտառակելու ։ քու ներկայութիւնդ, ձայնդ, նայուածքդ զիս վախցուցին ։ ման չի միշտ Կարլոթը կը յիշեիր ։ որն որ եթէ չը յիշեիր, քանի քանի անգամ ես ինքզինքս քու բազկացդ մէջ

պիտի նետէի ու ըսէի— ո՛հ կը սիրեմ, դքեզ, վտխտալինէ՛ իմ սէրս . ներէ՛ ինձ , ներէ՛ ինձ — եւ աւելցուցի — ներէ ինձ Կարլօթի անուանը համար , զիա իմ վրաս որ կորսուած եւ յանձնուք- ներու մէջ ընկղմած եղեռնագործ կին մնեմ ես . ո՛հ Պատրն , Քրիստոնէական դիւթեան սիրոյն համար ըլլայ , դրկէ զիս — այս խօսքերը ըսելով բացայ նա իւր բաղուկները եւ ես առաջին ու վերջին անգամ զգացի նորա այտերուն կերմուռ- թիւնը իմ այտերուս վրայ . . . . . .

Մնացեալը հետեւեալ թուով։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Ընդ Պ. Տ. Յ. մեր նախընթաց թուոյն մէջ կարդացաք Արշակեան Ազգային Հաղաքական ժողովոյն կազմուելը ըսելով կը հաղորդեինք թէ . ապագային երկրորդ հրահանգը հոն խրկուելիք է . — երկրորդ հրահանգը տակաւին եւ ոչ մէկ դատաւոր մը խրկուած է . բայց Արշակեանք կամ առաջին հրահանգին լեզուէն չը հասկընալով եւ կամ անհամբերութեամբ , քիչ մը եռքը ընելնուին քիչ մը առաջ ըրեր լինցուցեր են .

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՀԱՄԱՌՕՏ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԵԼԻՆԱԿ

ՍԻՄՈՆ. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Աշխարհագրութեան ընտիր դասագիրք մըն է , կը ծախուի ամեն գրավաճառաց քով գին 7 ղուրուշ ։

Ինչպէս որ մեր նախընթաց թիւերով ծանուցած էինք Պ. Յ. Ս. Գուրգէնեանի կնոջ նկարագրութիւնը պանդուխտ վերնագրով մաս մաս հրատարակուելիք , այժմ կրկին կը ծանուցանենք Ազգով հասարակութեան որ առաջին մասը աւարտած է եւ կը ծախուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով, գին 6 ղուրուշ . հեղինակը պատրաստ է միւս մասերն ալ հրատարակել , եթէ 6 ղուրուշ կանխիկ վճարող 150 բաժանորդ գտնէ . կը յուսամք որ ընթերցասէր ազգայինք , այս հետաքրքրական կնոջ նկարագրութեան միւս մասերն ալ ի լոյս ընծայել տալու համար պիտի փութան բաժանորդ գրուիլ Մեծ—Նոր —խանի վերի դուռը թիւ 2 սենեակը ։

Ստորագրեալքս կը ծանուցանեմք, որ շաբաթը երկու անգամ , այսինքն երեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը վիրաբուժութեան եւ բժշկութեան կարօտ աղքատները ձրի պիտի ընդունինք , վերոյիշեալ օրերուն կէս օրուընէ առաջ ալաթթրանկա 7 ին մինչեւ 9 ը կամ ըստ տարկոց առաւօտեան 12 ին մինչեւ 2 : Բերայ Թաքսիմ , Ամերիկացի դեսպանատան եւ Ն . Վ . Սուլթանին Մարքո բաշա բժշկին տանը քով թիւ 9

Տ . ԲԻԱՆԷՒԻ ԵՒ Տ . ՃԱՆԻՆԻ

Հանրածանօթ բերուքիր Պ. Ստեփանը Դաշըքճըլար իշլի ըսուած փողոցին մէջ նոր խանութ մը բացած է, ուր կը հրաւիրէ իւր յաճախորդները եւ այն ամեն անձինքները որ օրինաւորաբար եւ խըճայողաբար ածիլուիլ ու մազերնին կտրել տալ կուզեն : խանութին թիւը 21 է :

Օրագրոյս միջոցաւ , մաս մաս հրատարակուած Հէնրիադա անուն սիրահարական վիպասանութիւնը , զատ տետրակ ըլլալով քիչ օրէն պիտի գըտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով , գին 6 ղրչ ։

Օրագրոյս առաջին շրջանի ամբողջ 12 թիւերը կը ծախուին 3 ղուրուշի ։

ՕՐԱԳՐՈՑՍ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵՐՆ ԵՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ. Մեծ Նոր խանի վերի դուռը թիւ 2։
ԻԶՄԻՐ Տ. Յակոբ Քահանայ Պալապանեան։
ՏՐԱԳԻԶՈՆ. Խաչատուր աղա Լիմասեան։
ԵՐԶՆԿԱ. Սարգիս աղա Գ. Ահարօնեան։
ՍԵՂԱՍ. Գեւորգ աղայ Գալֆայեան։
ՀԱԼԷՊ. Յովհաննէս աղա Ս. Քիւրքճեանօֆ։
ԹԻՓԻՐՏԱՂ. Ընծերցասիրաց Թանգարան։
ԻԶՆԻՄԻՏ. Հաճի Յակոբ աղա Նազարէթեան։
ԿԻՅՎԷ. Խաչատուր աղա Մանուէլեան։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՑՆՕՐԴՆ
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ԱԼԻՍԱՓՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, ՅԻՒՇԱՆՆԱԼԱՐ